

gelium Spiritus sancti. De Patre ad Timotheum : A
Et si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur, quæ est
secundum Evangelium gloriæ beati Dei (I Tim.
1, 10). De Filio ad Ephesios : Interficiens inimici-
tiam in semetipso, et veniens evangelizavit pacem
(Eph. 2, 14). Item ibi : Testis enim mihi est Deus,
cui servo in spiritu meo in Evangelio Filii ejus
(Rom. 1, 9). De Spiritu sancto in Epistola Petri : Vo-
bis autem monstraverunt hæc, qui vobis evangeliza-
verunt in Spiritu sancto (I Petr. 1, 12).

CAPUT C.

Ubi illuxit Trinitas.

484 Illuxit Pater, illuxit Filius, illuxit Spiritus
sanctus, De Patre in Apostolo : Deus autem qui dixit
de tenebris lumen splendescere, illuxit in cordibus
vestris (II Cor. 4, 6). De Filio in psalmo centesimo
septimo decimo (Vers. 26, 27) : Benedictus qui
venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit no-
bis. De Spiritu sancto in propheta : Non absconde-
rit ultra facies mea ab eis, pro eo quod illuxit Spi-
ritus meus super universam domum Israel, dicit
Dominus (Ezech. xxxix, 29).

VIGILII TAPSENSIS CONTRA PALLADIUM ARIANUM LIBRI DUO.

LIBER PRIMUS.

GESTA EPISCOPORUM AQUILEIÆ ADVERSUM HÆRETICOS ARIANOS.

485 Syagrio et Eucherio vv. cc. coss., III nonas B
Septembris, Aquileiæ in Ecclesia consentibus epi-
scopis, Aquileensium civitatis Valeriano, Ambrosio,
Eusebio, Limenio, Anemio, Sabino, Abundantio,
Artemio, Constantio, Justo, Philastro, Constantio,
Theodoro, Almachio, Domnino, Amantio, Maximo,
Felice, Bassiano, Numidio, Januario, Proculo, He-
todoro, Jovino, Felice, Exsuperantio, Diogene,
Maximo, Macedonio, Cassiano, Marcello et Eustathio,
episcopis.

Ambrosius episcopus dixit : Diu citra acta tractavi-
mus. Et quoniam tanta sacrilegia a Patre Palladii et
Secundiani nostris auribus ingeruntur, ut difficile
quisquam credat tam aperte eos blasphemare po-
tuisse : vel ne qua ipsi calliditate dicta sua postea
negare conentur, licet de tantorum sacerdotum tes-
tificatione dubitari non queat : tamen quoniam om-
nibus episcopis placet, fiant acta, ut unusquisque
professionem suam postea negare non possit. Quid
igitur vobis, sancti viri, placeat declarandum est.

Omnes episcopi dixerunt : Placet.

486 *Ambrosius episcopus dixit* : Disceptationes
nostræ ex re firmandæ sunt scripto imperiali, ut
alligentur.

Sabinianus diaconus recitavit :

Ambigua dogmatum reverentia ne dissideant sa-
cerdotes, quam primum experiri cupientes, conve-
nire in Aquileiensem civitatem, ex diocesi meritis
excellentiæ tuæ creditam, episcopos jusseramus. D
Neque enim controversiæ dubiæ sententiæ rectius
poterant expediri, quam si obortæ altercationis in-
terpretes ipsos constituissemus antistites ; ut videli-
cet a quibus proficiscuntur instituta doctrinæ, ab eis-
dem discordis eruditionis repugnantia solverentur.
Neque sane nunc aliter jubemus ac jussimus ; non
inadvertentes præcepti tenorem, sed superfluum con-

venarum copiam recolentes. Nam quod Ambrosius,
et vitæ merito et Dei dignatione conspicuus episco-
pus Mediolanensium civitatis, ibi multitudinem non
opus esse suggerit, ubi veritas non laboraret in plu-
ribus, si locata esset in paucis : seque eorum qui
contra astarent assertionibus, et sacerdotes vicina-
rum ex Italia civitatum, satis abundeque sufficere
posse suggerit, abstinendum venerabilium virorum
fatigatione censuimus : ne quis vel maturo ævo gra-
vis, vel corporali debilitate confectus, vel laudabili
paupertate mediocris, insuetas repetat terras, et reliqua.

Ambrosius episcopus dixit : Ecce quod Christianus
constituit imperator. Nolit injuriam facere sacerdo-
tibus : ipsos interpretes constituit episcopos. Ac per
hoc, quoniam in sacerdotali concilio consedimus, re-
sponde ad ea quæ tibi proponuntur. Arii epistola
lecta est : etiam nunc recitabitur, si tibi videtur. A
principio habet blasphemias, solum Patrem æternum
dixit. Si tibi videtur quod Dei Filius sempiternus
non sit, hoc ipsum quemadmodum vis astrue : si
damnandum putas, damna Evangelium. Præsens est
et Apostolus, omnes Scripturæ præsto sunt, unde
vis astrue, si putas non esse Dei Filium sempiter-
num.

Palladius dixit. Vestro studio factum est, sicut in-
dicat lectio sacræ a vobis prolatae, ut non esset gene-
rale et plenum concilium. Absentibus consacerdoti-
bus nostris nos 487 respondere non possumus.

Ambrosius episcopus dixit : Qui sunt consortes
vestri ?

Palladius dixit : Orientales episcopi.

Ambrosius episcopus dixit : Interim quia superioribus
temporibus concilium sic factum est, ut Ori-
entales in Orientis partibus constituti haberent conci-
lium, Occidentales in Occidente, nos in Occidentia-

partibus constituti convenimus ad Aquileiensem civitatem juxta imperatoris præceptum. Denique etiam præfectus Italix litteras dedit, ut si vellent convenire, in potestate haberent. Sed quia scierunt consuetudinem hujusmodi, ut in Oriente Orientalium esset concilium, intra Occidentem Occidentalium, ideo putaverunt non esse veniendum.

Palladius dixit: Imperator noster Gratianus jussit Orientales venire. Negas tu jussisse eum? Ipse imperator nobis dixit se Orientales jussisse venire.

Ambrosius episcopus dixit: Utique jussit, qui non prohibuit huc venire.

Palladius dixit: Sed ne venirent tua petitio fecit: sub specie falsæ voluntatis hoc impetrasti, et distulisti concilium.

Ambrosius episcopus dixit: Non opus est evagari diutius; responde nunc. Bene dixit Arius solum æternum Patrem? et secundum Scripturas hoc dixit, an non?

Palladius dixit: Non tibi respondeo.

Constantius episcopus dixit: Non respondes, qui tandiu blasphemasti?

Eusebius episcopus dixit: Sed debebis simpliciter fidei tuæ prodere libertatem. Si a te gentilis exigeret quemadmodum in Christum crederes, consilieri erubescere non deberes.

Sabinus episcopus dixit: Tu petisti ut responderemus hodie ex voluntate tua, et urgente te convenimus, et non expectavimus reliquos fratres qui poterant venire. Proinde non tibi liberum est evagari. Christum dicis esse creatum? aut sempiternum dicis esse Filium Dei?

Palladius dixit: Dixi tibi? Nos ideo scripsimus vobis ut veniremus et convinceremus quod non recte fecissetis subrepere imperatori.

Ambrosius episcopus dixit: Legatur epistola Palladii, utrum nobis hoc mandaverit: et docebitur quod etiam nunc fallit.

Palladius dixit: Legatur plane.

Episcopi dixerunt: Imperator cum esset præsens Sirmio, tu illum interpellasti, an ipse te compulit? *Et addidit*: Quid ad ista respondes?

Palladius dixit: Dixit mihi, Vade. Diximus, Orientales conventi sunt? Ait, Conventi sunt. Nunquid si Orientales non fuissent conventi, nunquid nos convenissemus?

Ambrosius episcopus dixit: Sequestrata sit causa Orientalium, sententiam tuam hodie quæro. Arii tibi epistola lecta est. Soles te Arianum negare. Aut damna hodie Arium, aut defende.

Palladius dixit: Non est auctoritatis tuæ ut hoc a me quæras.

Eusebius episcopus dixit: Non credimus religiosum imperatorem aliud dixisse quam scripsit. Episcopus jussit convenire: non potuit tibi soli contra rescriptum suum dicere ut sine Orientalibus causa minime diceretur.

Palladius dixit: Si Itali soli jussi sunt convenire?

Eunarius presbyter legatus dixit: Ut ante quatuor

A dies, et ante biduum responderet se adfuturum. Quid ergo exspectabas? Ut dicis Orientalium consortium tuorum sententiam expectandam, sic debuit mandare, non promittere conflictum.

Palladius dixit: Quia quasi ad concilium plenum veneram, vidi non convenisse consortes meos: ut convenirem et dicerem, secundum jussionem egeritis in præjudicium futuri concilii.

Ambrosius episcopus dixit: Ut hodie resideremus, ipse exegisti. Denique etiam hodie tu ipse dixisti, quia Christiani ad Christianos venimus. Christianos nos probasti. Promisisti te conflictaturum, promisisti te allaturum esse rationem. Libenter itaque accepimus præfationem tuam. Optavimus ut quasi Christianus venires. Obtuli tibi epistolam Arii, quam scripsit Arius, de cujus nomine dicitis vos frequenter injuriam sustinere. Dicitis quod Arium non sequimini. Hodie aperta debet esse sententia. Aut condemna illum, aut astrue quibus vis lectionibus. *Et addidit*: Ergo, juxta epistolam Arii, Christus Dei Filius non est sempiternus?

Palladius dixit: Nos diximus probaturos nos Christianos, sed in concilio pleno. Non vobis respondeamus omnino, in præjudicium concilii futuri.

Eusebius episcopus dixit: Sine calliditate fidei tuæ professionem debes exponere.

Palladius dixit: Et quid concilio reservamus?

Ambrosius episcopus dixit: Omni ore condemnatio facta est in eum qui negaret Dei Filium sempiternum. Negavit Arius, hunc sequitur Palladius, qui non vult condemnare Arium. Itaque utrum hujus probanda sententia sit, considerate: et utrum secundum Scripturas dicat, aut contra Scripturas, intelligere liquet. Lectum est enim: *Sempiterna virtus Dei atque divinitas*. Dei virtus Christus est. Si igitur sempiterna Dei virtus est, sempiternus utique Christus est, quia Christus est Dei virtus.

Eusebius episcopus dixit: Hæc fides nostra est, hæc intelligentia catholica. Qui hæc non dixerit, anathema.

Omnes episcopi dixerunt: Anathema.

Eusebius episcopus dixit: Specialiter dicit solum Patrem sempiternum, et Filium aliquando cœpisse?

Palladius dixit: Arium nec vidi, nec scio qui sit.

Eusebius episcopus dixit: Arii blasphemia prolata, in qua negat Filium Dei sempiternum. Hanc perfidiam damnas cum auctore, aut asseris?

Palladius dixit: Ubi auctoritas pleni concilii non est, non dico.

Ambrosius episcopus dixit: Dubitas damnare per divina judicia, cum creperit medius? *Et addidit* Dicant enim sancti viri legati Gallorum.

Constantius episcopus et legatus Gallorum dixit Hanc impietatem ejus hominis, et semper damnavimus et nunc damnamus non solum Arium, sed et quicumque Filium Dei non dixerit sempiternum.

Ambrosius episcopus dixit: Quid etiam dicit dominus meus Justus?

Justus episcopus et legatus Gallorum dixit: Qui

lium Dei coeternum cum Patre non confitetur, anathema habeatur.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema.

Ambrosius episcopus dixit : Dicant etiam Afrorum Regati, qui omnium civium huc attulere sententias.

Felix episcopus et legatus dixit : Si qui Filium Dei negaverit sempiternum, et coeternum negaverit, non solus ego legatus totius Africanæ provinciæ damno, sed et cunctus chorus sacerdotalis qui ad hunc cœtum sanctissimum me misit, etiam ipse ante damnabit.

Anemius episcopus dixit : Caput Illyrici, non nisi civitas est Sirmiensis. Ego igitur episcopus illius civitatis sum. Eum qui non confitetur Filium Dei æternum et coeternum Patri, quod est sempiternum, anathema dico; sed etiam iis qui idem non confitentur.

Ambrosius episcopus dixit : Audite sequentia. Et recitatum est : « Solum æternum, solum sine initio, solum verum, solum immortalitatem habentem. »

Ambrosius episcopus dixit : Et in hoc damna eum, qui negat Filium Deum verum. Cum enim ipse sit veritas, quemadmodum non est Deus verus? Et addidit : Quid ad hoc?

Palladius dixit : Filium verum qui non dicat?

Ambrosius episcopus dixit : Arius negavit.

Palladius dixit : Cum Apostolus dicat, Christum super omnia Deum, potest aliquis negare verum Filium Dei?

Ambrosius episcopus dixit : Ut scias quam simpliciter veritas a nobis requiratur, ecce dico ego ut dicis, sed semiplenum habeo : cum enim ita dicis, videris negare Deum verum : si autem simpliciter confiteris verum Deum Filium Dei, eo ordine astrue quo ipse propono.

Palladius dixit : Ego secundum Scripturas tibi loquor, verum Filium Dei Dominum dico.

Ambrosius episcopus dixit : Verum Dominum dicis Filium Dei?

Palladius dixit : Cum verum Filium dicam, quid amplius?

Ambrosius episcopus dixit : Non quæro tantummodo ut verum Filium dicas, sed ut verum Dominum Dei Filium dicas.

Eusebius episcopus dixit : Christus Deus verus est, secundum omnium fidem, et catholicam professionem?

Palladius dixit : Verus Filius Dei est.

Eusebius episcopus dixit : Nam et nos per adoptionem filii sumus, ille secundum proprietatem generationis divinæ. Et addidit : Confiteris ergo verum Filium Dei Dominum verum esse, secundum divinitatem et proprietatem?

Palladius dixit : Verum Dei Filium unigenitum dico.

Eusebius episcopus dixit : Hoc ergo putas contra Scripturas, si Christus Deus verus esse dicatur?

Cumque *Palladius reticeret*, *Ambrosius episcopus dixit* : Solum verum Filium Dei qui dicit, et non vult dicere Dominum verum, videtur negare. Ille igitur

ordine confiteatur (si tamen confitetur) Palladius, et dicat utrum Dominum Dei Filium dicat?

Palladius dixit : Cum dicat Filius : « Ut cognoscant te solum verum Dominum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii, 3), » cum affectu an veritate?

Ambrosius episcopus dixit : Joannes dixit in Epistola sua : *Hic est verus Deus* (I Joan. v, 20). Nega hoc.

Palladius dixit : Cum dicam tibi verum Filium, profiteor veram etiam divinitatem.

Ambrosius episcopus dixit : Et in hoc est fraus. Sic enim soletis dicere unam et veram divinitatem, ut Patris tantummodo, non etiam Filii veram et unam divinitatem dicatis. Ergo si aperte vis dicere, quia ad Scripturas me provocas, dic quod dixit evangelista Joannes : « *Hic est Deus verus*, » aut nega dictum.

Palladius dixit : Absque Filio alius genitus non est.

Eusebius episcopus dixit : Christus verus Deus secundum omnium fidem et catholicam professionem, an in sententia tua Deus verus non est?

Palladius dixit : Virtus Dei nostri est.

Ambrosius episcopus dixit : Non habes libertatem profitendi, ac per hoc, anathema ei qui non confitetur verum Deum Filium Dei.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema habeatur qui Christum Filium Dei, Dominum verum non dixerit. Iterum addidit : « Solum verum, solum immortalitatem habentem. »

Ambrosius episcopus dixit : Filius Dei habet immortalitatem, aut non habet, secundum divinitatem?

Palladius dixit : Apostolum admittis, an non? « *Res regum, qui solus habet immortalitatem* (I Tim. vi, 16). »

Ambrosius episcopus dixit : De Christo Filio Dei quid dicis?

Palladius dixit : Christus nomen divinum est, an humanum?

Eusebius episcopus dixit : Secundum carnis quidem sacramentum Christus dicitur : sed idem Deus et homo est.

Palladius dixit : Christus nomen carnis est, Christus nomen humanum est, et respondete vos mihi.

Eusebius episcopus dixit : Quid superfluis immoraris? Cum legeretur impietas Arii, qui hoc dicit de Patre, quia solus habet immortalitatem, attulisti testimonium ad consensum impietatis Arii, ex Apostolo, dicens : « *Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem* (Ibid.). » Sed si intelligis, totius naturæ dignitatem in Dei nomine expressit : siquidem in Dei nomine Pater et Filius designantur.

Palladius dixit : Et ego vos quod interrogavi, respondere nolulistis.

Ambrosius episcopus dixit : Aperte de te sententiam quæro : Filius Dei habet immortalitatem secundum generationem divinam, an non habet?

Palladius dixit : Secundum generationem divinam incorruptibilis est; per carnem mortuus est.

Ambrosius episcopus dixit : Non divinitas mortua est, sed caro mortua est.

Palladius dixit : Ante, vos mihi respondete.

Ambrosius episcopus dixit : Filius Dei secundum di-

vinitatem habet immortalitatem, an non habet? Sed etiam fraudes et insidias tuas non secundum Arii professionem prodidisti. *Et addidit* : Qui Filium Dei negat habere immortalitatem, quid vobis videtur?

Omnes episcopi dixerunt : Anathema habeatur.

Palladius dixit : Status divinus immortalis est?

Ambrosius episcopus dixit : Astute et hoc, ut de Dei Filio nihil exprimas evidenter. Et ego dico, Immortalitatem habet Dei Filius secundum divinitatem. Aut nega, «qui habet immortalitatem.»

Palladius dixit : Christus mortuus est, aut non?

Ambrosius episcopus dixit : Secundum carnem. Anima nostra non moritur. Scriptum est enim : «*Nolite timere eos qui carnem possunt occidere, animam autem non possunt* (Matth. x, 28).» Cum igitur anima nostra mori non possit, putas quod Christus secundum divinitatem mortuus sit?

Palladius dixit : Mortis appellationem quare tu horres?

Ambrosius episcopus dixit : Imo non horreo, sed confiteor, secundum carnem meam. Est enim per quem a mortis vinculis sum revinctus.

Palladius dixit : Mortem separatio facit spiritus. Nam Christus Filius Dei carnem suscepit, et per carnem mortuus est.

Ambrosius episcopus dixit : Scriptum est, Christum passum. Secundum carnem igitur passus est, secundum divinitatem habet immortalitatem. Hoc qui negat, diabolus est.

Palladius dixit : Ego Arium non novi.

Ambrosius episcopus dixit : Ergo male dixit Arius, cum etiam Filius Dei habeat immortalitatem secundum divinitatem. *Et addidit* : Bene dixit, à male?

Palladius dixit : Non consentio.

Ambrosius episcopus dixit : **493** Cui non consentis? Anathema illi qui non explicat fidei libertatem.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema.

Palladius dixit : Dicite quod vultis, ejus est divinitas immortalis.

Ambrosius episcopus dixit : Cujus? Patris an et Filii? *Et addidit* : Multas impietates conguessit Arius, ad alias transeamus. *Et recitatum est*, SOLUM SAPIENTEM.

Palladius dixit : Pater a se sapit, Filius autem sapiens non est.

Ambrosius episcopus dixit : Ergo Filius non est sapiens, cum sit ipse sapientia? Nam et nos dicimus, quia ex Patre natus est Filius.

Eusebius episcopus dixit : Est aliquid tam impium, tam profanum, quam, quod dixit, sapientiam Filium Dei negare?

Palladius dixit : Sapientia dicitur. Qui potest sapientiam denegare?

Ambrosius episcopus dixit : Sapiens est, an non?

Palladius dixit : Sapientia est.

Ambrosius episcopus dixit : Sapiens ergo, cum sit sapientia.

Palladius dixit : Secundum Scripturas vobis respondemus.

Ambrosius episcopus dixit : Etiam sapientem (quan-

tum video) Filium Dei Palladius negare conatus est.

Eusebius episcopus dixit : Qui negat Dei Filium sapientem, anathema sit.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema.

Eusebius dixit : Etiam Secundianus ad hoc respondeat.

Cumque Secundianus reticeret, Ambrosius episcopus dixit : Qui tacet, integrum vult habere iudicium. *Et addidit* : Solum Patrem bonum cum dicit, Filium confessus est, an negavit?

Palladius dixit : Legimus : «*Ego sum pastor bonus* (Joan. x, 11),» et nos negamus? Quis non dicat bonum Dei Filium?

Ambrosius episcopus dixit : Ergo bonus est Christus?

Palladius dixit : Bonus.

Ambrosius episcopus dixit : Male ergo Arius de solo Patre dixit, cum etiam Filius Dei, Deus omnibus sit.

Palladius dixit : Qui bonum non dicit Christum, male dicit.

Eusebius episcopus dixit : Christum Deum bonum confiteris? Nam et ego bonus sum. Mihi dixit, «*Euge, serve bone* (Matth. xxv, 21).» Et, «*Homo bonus profert de thesauro suo bona* (Luc. vi, 45).»

Palladius dixit : Jam dixi, nunc vobis non respondeo usque ad plenum concilium.

Ambrosius episcopus dixit : Judæi dicebant, bonus est; et Arius negat quia Filius Dei bonus est.

Palladius dixit : **494** Qui potest hoc negare?

Eusebius episcopus dixit : Bonus est ergo Deus Filius Dei.

Palladius dixit : Bonus Pater bonum Filium genuit.

Ambrosius episcopus dixit : Et nos bonos genuit, sed non secundum divinitatem. Deum bonum Dei Filium dicis?

Palladius dixit : Filius Dei bonus est.

Ambrosius episcopus dixit : Vides ergo, quia Christum, bonum Filium, non bonum Deum dicis, quod a te quaeritur. *Et addidit* : Qui bonum Deum Filium Dei Deum non confitetur, anathema.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema. *Item recitavit*, SOLUM POTENTEM.

Ambrosius episcopus dixit : Potens est Filius Dei an non?

Palladius dixit : Qui omnia fecit, non est potens? qui omnia fecit, minus est potens?

Ambrosius episcopus dixit : Ergo Arius male dixit. *Et addidit* : Vel in hoc damnas Arium?

Palladius dixit : Unde scio qui scit? Ego pro me respondeo tibi.

Ambrosius episcopus dixit : Filius Domini Dei potens est?

Palladius dixit : Potens.

Ambrosius episcopus dixit : Deus bonus est?

Palladius dixit : Jam dixi Filium Dei unigenitum esse potentem.

Ambrosius episcopus dixit : Dominum potentem?

Palladius dixit : Filium Dei potentem.

Ambrosius episcopus dixit : Potentes et homines sunt. Scriptum est : «*Quid gloriaris in malitia, qui po-*

temporibus in homine venturus esse ostenderetur. **A** tulit, ut spiritum in carnem mutaret, sed ut suscepto homini immortalitatem atque aeternitatem celestis vitæ præstaret. Nam etsi Apostolus semetipsum exinanisse dicit, formam servi suscipiendæ (*Philip. II, 7*), non utique sic exinanitum accipimus, ut aliud quam quod fuerat idem spiritus fieret, sed ut seposito interim majestatis suæ honore, humanum corpus indueret, quo suscepto, salus gentium fieret. Ut enim sol cum nube tegitur, claritas **523** ejus comprimitur, non cæcatur, et lumen illud quod toto orbe diffusum claro splendore cuncta perfundit, parvo admodum obstaculo nubis includitur, non aufertur: sic et homo ille quem Dominus Salvatorque noster, id est Deus Delque Filius induit, deitatem in illo non intercepit, sed abscondit. Denique cum se in monte **B** paululum extra ipsum hominem extulisset, fulgore luminis ejus pene obcæcati apostoli (*Matth. XVII*) (in terram quippe homines ceciderunt) periclitati vitam, nisi eis Dominus compresso rursus majestatis suæ honore ut misericors subvenisset, secundum illam sententiam: *Nemo vidit Deum, et vixit* (*Exod. XXXII, 20*). Ut ergo claritas solis cum non usque ad nostros emicat visus sibi salva est; quia quod non videtur, infirmitatis est nostræ, quorum oculos nubium tenuit obscuritas: ita et majestas illa divina, quæ (ut dixi) corpus induerat, probat se non detrimento proprii latuisse fulgoris, sed carnis, ut dixi, beneficio, cujus causa Filius Dei, Filius hominis esse sustinuit. Nempe enim de Spiritu Dei Virgo concepit, et quod concepit, hoc peperit, id est, Deum homini suo (ut jam dixi) sociatum: sicut ipse dixit: *Quod nascitur de carne, caro est: et quod nascitur de spiritu, spiritus est, quia Deus Spiritus est, et de Deo natus est* (*Joan. III, 6*). Sicut et angelus ad Mariam virginem dicit: *Spiritus Dei veniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit te. Propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (*Luc. I, 35*). Vides ergo ipsum spiritum, id est Filium Dei venisse ad Virginem, et inde Dei et hominis Filium processisse? Nec tamen ipso indumento carnis Dei Filium esse mutatum, sed eundem ipsum esse in homine qui fuerat ante mundum cum Patre, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil, sicut evangelista ait: *Mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit* (*Joan. I, 10*). Cæterum amentis est credere, ab eo posse liberari, qui ut liberaret, amissus est; ut nasceretur, oppressus est; ut immortalitatem redigeret, transivit ad mortem. Sed absit, absit, hæretice, ut sensus tuæ iniquitatis a catholicis admittatur. Nos enim credimus immutabilem et inconvertibilem, Verbum et Spiritum, id est Filium Dei: qui cum hominem induit, non statim vertit, non **524** ordinem perdidit, non substantiam immutavit, sed illuvias ejusdem corporis æterno claritatis suæ lumine illustravit, ut ad nos per tramitem corporis ejus, lux sancti Spiritus, et æternæ vitæ gratia redundaret. Quem etsi passum credimus et sepultum, sed homo ille passus est quem Filius Dei suscepit, quem induit, quem portavit. Sed quia totum ad auctorem referebatur quidquid homo ille

temporibus in homine venturus esse ostenderetur. **A** tulit, ut spiritum in carnem mutaret, sed ut suscepto homini immortalitatem atque aeternitatem celestis vitæ præstaret. Nam etsi Apostolus semetipsum exinanisse dicit, formam servi suscipiendæ (*Philip. II, 7*), non utique sic exinanitum accipimus, ut aliud quam quod fuerat idem spiritus fieret, sed ut seposito interim majestatis suæ honore, humanum corpus indueret, quo suscepto, salus gentium fieret. Ut enim sol cum nube tegitur, claritas **523** ejus comprimitur, non cæcatur, et lumen illud quod toto orbe diffusum claro splendore cuncta perfundit, parvo admodum obstaculo nubis includitur, non aufertur: sic et homo ille quem Dominus Salvatorque noster, id est Deus Delque Filius induit, deitatem in illo non intercepit, sed abscondit. Denique cum se in monte **B** paululum extra ipsum hominem extulisset, fulgore luminis ejus pene obcæcati apostoli (*Matth. XVII*) (in terram quippe homines ceciderunt) periclitati vitam, nisi eis Dominus compresso rursus majestatis suæ honore ut misericors subvenisset, secundum illam sententiam: *Nemo vidit Deum, et vixit* (*Exod. XXXII, 20*). Ut ergo claritas solis cum non usque ad nostros emicat visus sibi salva est; quia quod non videtur, infirmitatis est nostræ, quorum oculos nubium tenuit obscuritas: ita et majestas illa divina, quæ (ut dixi) corpus induerat, probat se non detrimento proprii latuisse fulgoris, sed carnis, ut dixi, beneficio, cujus causa Filius Dei, Filius hominis esse sustinuit. Nempe enim de Spiritu Dei Virgo concepit, et quod concepit, hoc peperit, id est, Deum homini suo (ut jam dixi) sociatum: sicut ipse dixit: *Quod nascitur de carne, caro est: et quod nascitur de spiritu, spiritus est, quia Deus Spiritus est, et de Deo natus est* (*Joan. III, 6*). Sicut et angelus ad Mariam virginem dicit: *Spiritus Dei veniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit te. Propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (*Luc. I, 35*). Vides ergo ipsum spiritum, id est Filium Dei venisse ad Virginem, et inde Dei et hominis Filium processisse? Nec tamen ipso indumento carnis Dei Filium esse mutatum, sed eundem ipsum esse in homine qui fuerat ante mundum cum Patre, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil, sicut evangelista ait: *Mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit* (*Joan. I, 10*). Cæterum amentis est credere, ab eo posse liberari, qui ut liberaret, amissus est; ut nasceretur, oppressus est; ut immortalitatem redigeret, transivit ad mortem. Sed absit, absit, hæretice, ut sensus tuæ iniquitatis a catholicis admittatur. Nos enim credimus immutabilem et inconvertibilem, Verbum et Spiritum, id est Filium Dei: qui cum hominem induit, non statim vertit, non **524** ordinem perdidit, non substantiam immutavit, sed illuvias ejusdem corporis æterno claritatis suæ lumine illustravit, ut ad nos per tramitem corporis ejus, lux sancti Spiritus, et æternæ vitæ gratia redundaret. Quem etsi passum credimus et sepultum, sed homo ille passus est quem Filius Dei suscepit, quem induit, quem portavit. Sed quia totum ad auctorem referebatur quidquid homo ille

Palladius dixit : Filius subjectus Patri, Filius præcepta Patris custodit.

Ambrosius episcopus dixit : Subjectus secundum carnis rationem. Cæterum et ipse meministi quia legisti, « *Nemo venit ad me, nisi quem Pater attraxerit* (Joan. vi, 44). »

Sabinus episcopus dixit : Dicat si secundum divinitatem subjectus est Patri, an secundum incarnationem.

Palladius dixit : Ergo Pater major est.

Ambrosius episcopus dixit : Et alibi scriptum est : « *Fidelis Deus : per quem vocati estis in communionem Filii ejus* (1 Cor. i, 9). » Ego dico Patrem majorem esse secundum carnis assumptionem, quam suscepit Filius Dei, non secundum divinitatem.

Palladius dixit : Quæ enim comparatio est Filii Dei? Et caro potest dicere, Deus me major est. Caro loquebatur, aut divinitas, quia ibi erat caro?

Ambrosius episcopus dixit : Caro sine anima non loquitur.

Eusebius episcopus dixit : Deus in carne loquebatur secundum carnem, quando dicebat : « *Quid me persequimini hominem* (Joan. viii, 40)? » Quis hoc dixit?

Palladius dixit : Filius Dei.

Ambrosius episcopus dixit : Deus ergo Filius Dei est secundum divinitatem, et homo est secundum carnem.

Palladius dixit : Carnem suscepit.

Eusebius episcopus dixit : Ergo humanis verbis usus est?

Palladius dixit : Carnem humanam suscepit.

Ambrosius episcopus dixit : Dicat quia non secundum divinitatem Apostolus dixit subjectum, sed secundum carnem. Scriptum est enim : « *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem* (Philip. ii, 8). » In quo ergo mortem gustavit?

Palladius dixit : Quia se humiliavit.

Ambrosius episcopus dixit : Non divinitas, sed caro humiliata est atque subjecta. Et addidit : Creaturam perfectam bene dixit Arius, an male dixit?

Palladius dixit : Ego tibi non respondeo, auctoritatem non habenti.

Ambrosius episcopus dixit : Profitere quod vis.

Palladius dixit : Non respondeo vobis.

Sabinus episcopus dixit : Pro Ario non respondes? D ad interrogata non respondes?

Palladius dixit : Pro Ario ego non respondi.

Sabinus episcopus dixit : Usque adeo 498 respondisti, ut Filium Dei negares potentem, negares verum Deum.

Palladius dixit : Ego te judicem non patior, quem impietatis arguo.

Sabinus episcopus dixit : Ipse nos coegisti sedere.

Palladius dixit : Mandavi ut sederetis, ut arguerem vos. Quare subripuistis imperatori? Ut plenum concilium non esset, obripuistis.

Ambrosius episcopus dixit : Cum Arii impietates legerentur, et impietas tua pariter condemnata est,

quæ consensit Arianae impietati. Placuit tibi in media epistolæ lectione proponere quod volebas. Respondum tibi est, quemadmodum Patrem majorem dixerit Filius Dei, eo quod secundum carnis susceptionem Filius majorem Patrem dixerit. Proposuisti etiam subjectum esse Filium Dei, et in hoc responsum tibi est, quia subjectus Filius Dei secundum carnem est, non secundum divinitatem. Habes professionem nostram, nunc audi cætera. Quoniam tibi responsum est, responde ad ea quæ leguntur.

Palladius dixit : Non tibi respondeo, quia quæcumque ego dixi, non sunt scripta. Vestra tantummodo scribuntur verba. Non vobis respondeo.

Ambrosius episcopus dixit : Omnia vides scribi. Denique quæ scripta sunt, abundanter ad tuæ impietatis indicium. Et addidit : Creaturam dicis Christum, an negas?

Palladius dixit : Non respondeo.

Ambrosius episcopus dixit : Ante horam citra actam, cum legeretur quia Arius dixit creaturam Christum, negasti. Oblatum est tibi ut damnares perfidiam, noluisti. Vel nunc dic, utrum natus ex Patre Christus sit, an creatus.

Palladius dixit : Si vultis, exceptores nostri veniant, et sic totum excipiat.

Sabinus episcopus dixit : Adducat suos exceptores.

Palladius dixit : Pleno concilio vobis respondebimus.

Ambrosius episcopus dixit : Attalus in tractatu Nicæni concilii subscripsit. Neget factum quia venit ad concilium. Dicat hodie utrum subscripserit in tractatu Nicæni concilii, an non.

Cumque Attalus reticeret, Ambrosius episcopus dixit : Attalus presbyter, licet inter Arianos sit, tamen habet auctoritatem loquendi. Libere profiteatur utrum subscripserit in tractatu Nicæni concilii sub episcopo suo Agrippino, an non.

Attalus dixit : 499 Jam dixisti me aliquoties damnatum, non tibi respondeo.

Ambrosius episcopus dixit : Subscripsisti in tractatu concilii Nicæni, aut non?

Attalus dixit : Non tibi respondeo.

Palladius dixit : Modo vultis tractatum plenum haberi, aut non?

Chromatius presbyter dixit : Creaturam non negasti, potentiam negasti, omnia negasti quæ fides catholica proficitur.

Sabinus episcopus dixit : Testes sumus nos Attalum subscripsisse in concilio Nicæno, et nunc nolle respondere. Quid cunctis videtur?

Cumque Attalus reticeret, Ambrosius episcopus dixit : Dicat utrum subscripserit in tractatu concilii Nicæni, aut non.

Palladius dixit : Exceptor vester et noster stent, et omnia scribant.

Valerianus episcopus dixit : Jam quæ dixisti et negasti, scripta sunt omnia.

Palladius dixit : Dicite quod vultis.

Ambrosius episcopus dixit : Quia sæpius vult dam-

nari Palladius, qui jam frequenter damnatus est, lego epistolam Arii, quam ille noluit condemnare. Proferimini quod vobis videtur.

Omnes episcopi dixerunt : Legatur.

Et recitata est : NATO AUTEM NON PUTATIVE, et reliqua.

Ambrosius episcopus dixit : Respondi tibi de majore, respondi tibi et de subjecto, nunc et ipse responde.

Palladius dixit : Non respondebo, nisi auctores veniant post dominicam diem.

Ambrosius episcopus dixit : Veneras tractaturus, sed posteaquam objeci tibi, vidisti Arii epistolam, quam damnare noluisti, asserere autem non potes : idcirco nunc refugis et cavillaris. Plenarie ipsam recitato : ad singula dic. Utrum Christus creatus videatur, an fuit quando non fuit Christus, an vero semper fuit unigenitus Dei Filius. Cum Arii epistolam audieris, aut damna, aut proba.

Palladius dixit : Cum impietatis te arguam, te iudice non utor. Transgressor es.

Sabinus episcopus dixit : Quas impietates obijcis fratri nostro et consacerdoti Ambrosio ? dicito.

Palladius dixit : Jam vobis dixi : Pleno concilio respondebo, et presentibus auctoribus.

Ambrosius episcopus dixit : In consessu fratrum meorum cupio confutari et redargui. Quæ igitur impie dixerim, dicito. Sed impius tibi videor, qui pietatem astruo.

Sabinus episcopus 500 dixit : Ergo impius tibi videtur, qui Arii blasphemias arguit?

Palladius dixit : Ego non negavi bonum Filium Dei.

Ambrosius episcopus dixit : Dicis ergo Christum Deum bonum ?

Palladius dixit : Non vobis respondeo.

Valerianus episcopus dixit : Nolite multum adigere Palladium, non potest vera nostra simpliciter confiteri. Ipsius enim conscientia duplici blasphemia confusa est. Nam a Photinianis est ordinatus, et cum ipsis est damnatus ; et nunc plenius damnabitur.

Palladius dixit : Hoc proba.

Sabinus episcopus dixit : Non aliter poterat Christum verum negare, nisi auctores suos sequeretur.

Ambrosius episcopus dixit : Objecisti me esse impium : hoc proba.

Palladius dixit : Expositionem nostram afferimus. Cum attulerimus, tunc disputatio habebitur.

Ambrosius episcopus dixit : Damna impietatem Arii.

Cum reticeret Palladius, Eusebius episcopus dixit : Superfluis immoramur. Tot impietates Arii Palladius noluit condemnare, imo potius asserendo confessus est. Hunc qui non damnat, similis illius est, et hæreticus jure dicendus est.

Omnes episcopi dixerunt : A nobis omnibus anathema sit Palladio.

Ambrosius episcopus dixit : Acquiescis ut cætera legantur, Palladi ?

Palladius dixit : Date auditores, veniant ex utraque

A parte exceptores. Non potestis esse iudices si auditores non habuerimus ; et nisi ex utraque parte venerint qui audiant, non vobis respondemus.

Ambrosius episcopus dixit : Quos quæritis auditores ?

Palladius dixit : Sunt hic honorati multi.

Sabinus episcopus dixit : Post tot blasphemias auditores petis ?

Ambrosius episcopus dixit : Sacerdotes de laicis judicare debent, non laici de sacerdotibus ; sed tamen quos iudices petas dicito.

Palladius dixit : Auditores veniant.

Chromatius presbyter dixit : Salva condemnatione sacerdotali, quin et qui Palladii sunt etiam in pleno legantur.

Palladius dixit : Non permittantur loqui auditores, veniant et ex utraque parte exceptores, et respondebunt vobis hi in concilio generali.

Ambrosius episcopus dixit : Etsi in multis impietatibus deprehensus sit, erubescimus tamen ut videatur **501** qui sacerdotium sibi vindicat a laicis esse damnatus. Ac per hoc, quoniam et in hoc ipso damnandus est qui laicorum expectat sententiam, cum magis de laicis sacerdotes debeant judicare, juxta ea quæ hodie audivimus Palladium profitentem, et juxta ea quæ condemnare noluit, pronuntio illum sacerdotio indignum et curandum ut in loco ejus catholicus ordinetur.

Omnes episcopi dixerunt : Anathema Palladio.

Ambrosius episcopus dixit : Imperator clementissimus et Christianus sacerdotum iudicio causam ^a, et ut ipsi arbitri essent altercationis in quid constituissemus. Quoniam igitur nobis iudicium videtur delatum, interpretes est Scriptura : condemnemus Palladium, qui impii Arii noluit damnare sententiam. Et quia ipse Dei Filium sempiternum, et cætera quæ actis hærent, negavit : ergo anathema habeatur.

Omnes episcopi dixerunt : Omnes condemnemus eum : anathema habeatur.

Ambrosius episcopus dixit : Quoniam omnes consistunt viri Christiani, et Deo probati fratres, et consacerdotes nostri, dicat unusquisque quod sibi videtur.

Valerianus episcopus dixit : Mihi quidem videtur quia qui Arium defendit, Arianus est : qui blasphemias ipsius non condemnat, ipse blasphemus est. Ideoque hujusmodi hominem consortio sacerdotum censeo esse alienum.

Palladius dixit : Cœpistis ludere ? ludite : sine concilio Orientali vobis non respondemus.

Anemius episcopus Sirmiensis dixit : Quicumque hæreses Arianas non condemnat, Arianus sit necesse est. Hunc igitur alienum etiam a nostra communione et sacerdotali cœtu denuo privatum esse censemus.

Constantius episcopus Arausicus dixit : Palladium Arii discipulum, cujus impietates jam olim damnatæ sunt a patribus nostris in concilio Nicæno, et nunc hodie

^a Decet permisit.

prolatæ, cum recenserentur Palladio singulæ, non confusus est, dum Dei Filium a Deo Patre esse alienum cum creatura confitetur, cum temporalem dicit, Dominum verum negat, in sempiternum censeo esse damnandum.

Justus episcopus dixit : Palladium, qui blasphemias Arii damnare noluit, sed etiam magis **502** has confiteri videtur, censeo ulterius sacerdotem dici non posse, nec inter episcopos deputari.

Eventius episcopus Ticiniensis dixit : Palladium, qui impietatem Arii damnare noluit, arbitror a consortio sacerdotali in perpetuum esse remotum.

Abundantius episcopus Tridentinus dixit : Cum evidentes blasphemias Palladius defendat, damnatum se ex concilio Aquileiensi cognoscat.

Eusebius episcopus Bononiensis dixit : Quia impietates Arii diabolico stylo conscriptas, quas non licebat nec ad aures admittere, Palladius non solum noluit condemnare, sed et earum exstitit assertor, negando Filium Dei Filium verum, Dominum bonum, Dominum sapientem, Dominum sempiternum, hunc a cœtu sacerdotali, et mea sententia, et omnium catholicorum iudicio arbitror jure esse damnatum.

Sabinus episcopus Placentinus dixit : Quoniam cunctis patefactum est Palladium, Arianæ perfidiæ auctorem, ejusque impietatem tenere, quæ contra evangelica et apostolica instituta venit, justa in eum totius concilii lata sententia est : qui meæ licet pravitatis [*F. parvitatis*] sententia sacerdotio deo privatus ex hoc sacrosancto cœtu jure pellatur.

Felix et Numidius legati Afrorum dixerunt : Arianæ hæresis sectæ, in qua Palladius in Aquileiensi synodo declaratus est, anathema. Sed et eos qui contra veritatem Nicænæ synodi repugnantes sunt, condemnamus.

Limenius episcopus Vercellensis dixit : Arianam doctrinam sæpe esse damnatam manifestum est; et ideo Palladius conventus in hac sancta synodo Aquileiensi, quo noluit corrigere vel emendare, sed magis probavit, deprehensibili se collutavit perfidia, quam se publice professus est tenere : hunc sententia mea et ego profiteor consortio sacerdotali esse privatum.

Maximinus episcopus Emonensis dixit : Palladium, qui blasphemias Arii nec damnare voluit, sed magis ipse confessus est, juste ac merito esse damnatum et Deus novit, et fidelium conscientia condemnavit.

Exsuperantius episcopus Dertonensis dixit : Palladium, qui sectam Arii vel ejus doctrinam damnare noluit, sed defendit, ut cæteri consortes mei damnaverunt, etiam et ego condemno.

503 *Bassianus episcopus Laudensis dixit* : Audivi, sicut et cæteri consacerdotes mei, impietates Arii, quas Palladius non solum non condemnavit, sed confirmavit. Hic anathema sit et sacerdotio privabitur.

Philaster episcopus Brizianus dixit : Blasphemias et iniquitatem Palladii, qui Arianam doctrinam sequitur et defendit, una cum omnibus ego condemnavi.

Constantinus episcopus Siscianensis dixit : Palladium,

qui blasphemias et impietates Arii non condemnavit, sicut et cæteri consacerdotes mei et ego censeo damnandum.

Heliodorus episcopus Altiniensis dixit : Qui perfidiam Arii omniumque hæreticorum, quorum consors est Palladius, hujus insipiens cor, qui veritatem non est confessus, cum cæteris consacerdotibus meis pariter condemno.

Felix episcopus Jadertinus dixit : Palladium, qui blasphemavit Filium, sicut Arius, cum omnibus pariter condemno.

Theodorus episcopus Octodorensis dixit : Palladium, qui Christum Deum verum, coæternum Patri negavit, nec Christianum hunc, nec sacerdotem ullo modo censemus.

Domminus episcopus Gratianopolitanus dixit : Palladium in perfidia Arii permanentem, in perpetuum, sicut et fratres damnaverunt, etiam et ego censeo esse damnandum.

Proculus episcopus Massiliensium dixit : Palladium, qui Arii blasphemias sub quadam impia hæreditate non condemnando defendit, sicut hunc et plurimorum jam venerabilium sacerdotum sententia blasphemum designavit, atque sacerdotio alienum duxit, mea pariter sententia in perpetuum condemnatum designat.

Diogenes episcopus Genavensis dixit : Palladium, qui Christum Dominum Deum verum, similem æqualem Patri dum non confitetur, negavit, damnationem iudico cum cæteris fratribus meis vel consacerdotibus sortiri.

Amantius episcopus Nicensis dixit : Palladium, qui sectam Arii non destruxit, secundum consacerdotum meorum iudicium, etiam et ego condemno.

Januarius episcopus dixit : Sicut omnes consacerdotes mei damnaverunt Palladium, ita et ego pari iudicio eum censeo esse damnandum.

504 *Et cum Secundianus subripisset, Ambrosius episcopus dixit* : Audisti, Secundiane, cujusmodi Palladius impius sententiam, sacerdotali concilio damnatus, exceperit. Licet displicuerit nobis, quod ejus, hoc est Palladii non horrueris amentiam, tamen de te aliqua specialiter quæro, utrum Dei Filium Dominum nostrum Jesum Christum, vel non verum Deum dicas.

Secundianus dixit : Qui negat Dominum verum esse Patrem Domini et Dei nostri Jesu Christi, non est Christianus, nec qui negat Filium Dominum, verum.

Ambrosius episcopus dixit : Deum verum Dei Filium confiteris ?

Secundianus dixit : Verum Dei Filium, unigenitum Dei Filium verum dico.

Ambrosius episcopus dixit : Verum Deum dicis ?

Secundianus dixit : Verum unigenitum Filium quis negat verum Filium Dei ?

Eusebius episcopus dixit : Non sufficit quod Filium Dei unigenitum confiteris ; nam hoc omnes confitentur ; sed hoc movet quod Arius dixit Dominum

solum Patrem, solum verum, negavit Filium Dei **A** Dominum verum. Simpliciter Filium Dei Deum verum confiteris?

Secundianus dixit : Qui fuerit Arius ignoro, quid dixerit nescio : mecum loqueris vivus ad vivum. Illud dico quod Christus dixit : Unigenitum Filium se assērit Patris, Filius unigenitus : Deus est Dei Filius verus.

Ambrosius episcopus dixit : Deus verus est, verus Deus Filius Deus. Et addidit : In Scripturis divinis scriptum est, « quia qui jurant super terram, jurabunt Deum verum (Isai. lxxv, 16). » Quod utique de Christo esse non dubium est. Nos ergo verum Deum profiteamur, et fides nostra hæc est et confessio, quia unigenitus Patris Filius, hoc est verus Deus. Dic et tu de Deo vero, Dei Filium Deum verum.

Secundianus dixit : De Deo vero.

Ambrosius episcopus dixit : Filius Dei Deus verus est?

Secundianus dixit : Ergo mendax.

Ambrosius episcopus dixit : In hoc fraudem facis, ut non Deum verum dicas, sed Deum unigenitum, ac per hoc dic simpliciter : Unigenitus Dei Filius Deus verus.

Secundianus dixit : Unigenitum dixi Dei Filium.

Eusebius episcopus dixit : Hoc Photinus non negat, hoc Sabellius confitetur.

505 *Ambrosius episcopus dixit* : Et qui hoc non confitetur, jure damnatur. Ac per hoc sæpe te convenio, licet cavillando negaveris veritatem. Non quæro ut tantummodo unigenitum Dei, Filium Dei dicas, sed **C** etiam Deum verum.

Secundianus dixit : Veritatis me servum profiteor. Quæ dico non scribuntur, et quæ dicis scribuntur. Christum verum Dei Filium dico. Quis negat Filium Dei verum esse?

Ambrosius episcopus dixit : Qui negat unigenitum Dei Filium, anathema sit.

Secundianus dixit : Deum verum unigenitum Filium Dei? Quid mihi prosteris, quod non est scriptum?

Ambrosius episcopus dixit : Apertum sacrilegium est, quando Christum Dei Filium Arius Deum verum negavit.

Secundianus dixit : Jesum Christum Filium Dei Deum, qui Christus dicatur Filius verus, Filium Dei **D** dico.

Ambrosius episcopus dixit : Nondum resipuisti. Et

^a Cum in codice ms. Divionensi, uno tenore decurreret, nos tamen octo capitum sectionem ex vulgatis editionibus retinimus.

adjecit : Ne quid illi videatur esse subreptum, confirmet sententiam suam. Dicat ergo unigenitum Christum, Dei Filium, Deum verum.

Secundianus dixit : Jam dixi. Quid mihi extorquere vis amplius?

Ambrosius episcopus dixit : Quid dixisti? Certe si dixisses tanta, quod gloriose dicitur, sæpe repetendum est.

Secundianus dixit : Dictum est : « Sit sermo vester, est est; non non (Matth. v, 5). »

Ambrosius episcopus dixit : Qui dicit ipsum Patrem Filium, sacrilegus est. Hoc a te quæro ut dicas de Deo vero Deum verum Dei Filium natum.

Secundianus dixit : Filium a Deo genitum (dicente ipso, Genui te [Psal. cix, 3]) Filium constituentem se genitum esse dico. **B**

Ambrosius episcopus dixit : A Deo vero Deus verus est?

Secundianus dixit : Et cum nomini etiã addis et verum, audis, qualis in te fides sit, et Christianus es?

Eusebius episcopus dixit : Qui negavit illum Deum verum? Arius et Palladius negavit. Tu si Deum verum credis, debes simpliciter designare.

Ambrosius episcopus dixit : Si non dixeris Deum verum de Deo vero natum esse, Christum negasti.

Secundianus dixit : Interrogatus de Filio, dedi responsum : quemadmodum deberem profiteri respondi. Habemus vestram expositionem, **506** afferemus, legatur.

Ambrosius dixit : Hodie afferre debueras : cæterum subterfugere conaris. Professionem a me exigo, et professionem a te exigo. Deus verus est Dei Filius?

Secundianus dixit : Unigenitus est Deus Dei Filius. Et ego interrogo, unigenitus est?

Ambrosius episcopus dixit : Ratione permoveat nos impietas et insipientia tua. Cum dicis Deum verum unigenitum, non Deum verum dicis, sed verum unigenitum : ac per hoc, ut istam adimas quæstionem, ita responde. Ex Deo vero Deus verus est?

Secundianus dixit : Ergo Deus Deum non genuit? Deus verus ille qui est, quod est genuit, unum verum unigenitum Filium genuit.

Ambrosius dixit : Non confiteris Deum verum, sed vis dicere, verum unigenitum. Et ego unigenitum, sed dico et Deum verum.

Secundianus dixit : Ego dico genitum a Patre verum genitum : dico omnibus.

LIBER SECUNDUS.

DE FIDE, IN PERSONA AMBROSII.

* CAPUT PRIMUM.

Ambrosius episcopus dixit : Multas quidem et graves hæreses novimus a plurimis ebullire, et veneni vice ad intimum pectus canceris sui virus infundere

(II Tim. ii, 17). Sed vinci illi vel facile possunt, vel facile vitari, quorum prima propositione omne consilium pectoris proditur. At vero hi quibus **507** multa nobiscum paria sunt, facile possunt innoxias mentes et soli Deo deditas, fraudulenta societate